

Philip V. Bohlman: *Song Loves the Masses, Herder on Music and Nationalism*

University of California Press, Berkeley 2017, 336 s.

Americký etnomuzikolog Philip V. Bohlman vydal pozoruhodnou publikaci, ve které se snad poprvé za svou vědeckou kariéru celistvě věnuje dílu Johanna Gottfrieda von Herdera. Sám přitom neskromně přiznává, že se jedná o vůbec první kolekci Herderových textů zaměřených na hudbu. Právě hudba je pro Bohlmana hlavním regulativním tématem celého sborníku. Zároveň si ovšem uvědomuje, že Herder nikdy nenapsal spis, v němž by se tímto tématem celistvě a komplexně zabýval. Proto je dle autora nutné vytvořit sborník vybraných spisů, v jejichž kontextu se nám teprve má ukázat, jaká je Herderova koncepce hudby.

Základní tezí, se kterou Bohlman ve svém komentáři přichází, je tvrzení, že Herdera nelze překládat běžným způsobem, nýbrž je nutné si nejprve uvědomit, jak sám Herder přistupuje k problematice překladu. Tento problém již Bohlman dříve rozebíral ve svém díle *Translating Herder Translating: Cultural Translation and the Making Modernity (Oxford Handbook of the New Cultural History of Music, Oxford UP 2011)*, kde upozorňuje na Herderovu překladatelskou práci, a především na jeho práci s biblickými fragmenty. Jaký je vztah mezi překladatelstvím a hudbou? Podle Bohlmana si Herder uvědomuje, že pokud něco překládáme, měníme zároveň význam překládaného textu. Ze všeho nejvíc ovšem Herdera zajímá, jak můžeme přeložit píseň. Věnuje se proto studiu písní

ze Starého zákona a pokouší se je opětovně rozezvučit ve své době. Právě v těchto nejstarších písních máme dle Herdera nalézt pozůstatky nejstarších příběhů, které dle něj formovaly všechny příběhy pozdější. Problémem tedy je, že Herder nepřekládá nikdy „doslovně“, nýbrž se vždy snaží předložit text jaksi nový, tak, že jím vyjadřuje souhrn myšlenek stojících za textem prvním. Bohlman, jak je opět uvedeno v úvodu, se pak snaží naladit do Herderovy pozice překladatele a podat tak adekvátní překlad Herderových spisů. Zaměřuje se přitom hlavně na to, jak Herder překládá právě texty starých písní, neboť to je dle Bohlmana místo, kde můžeme a máme zjistit, jaký je koncept Herderova překladatelského přístupu.

Publikace jako taková sestává ze tří částí. První část, která je zaměřena právě na problematiku Herderova překladatelského přístupu, je označena za část ontologickou. Následuje projekt historický a projekt národní. V každé části nalezneme vždy pečlivě vybraný soubor přeložených spisů J. G. Herdera a k tomu náležitý komentář. Autor se nejprve zaměřuje na samotný ontologický problém Herderova překládání v rámci svého etnomuzikologického přístupu. Do první části tak zařazuje spisy jako *Alte Volkslieder* (1774) nebo *Stimmen der Völker in Liedern* (1807), kde se Herder věnuje lidovým písním, sbírá je, sepisuje, a podobně jako svého Shakespeara předkládá německému čtenáři (J. G. Herder: *Uměním k lidskosti*, Praha 2006). Tedy hlavně je interpretuje a pokouší se svému čtenáři ukázat, co určité pasáže textu, či jiné aspekty písně, znamenají nebo znamenaly v kontextu, ze kterého pocházejí. Převažně se prozatím jedná o písně německé. Celá ontologická část pak končí překladem

Herderova *Lieder der Liebe: Die ältesten und schönsten aus Morgenlande* (1778). Zde se Herder odpoutává od Německa a, teď již naprosto analogicky k jeho spisu *Shakespeare*, se stává tím, kdo překládá německému čtenáři a posluchači písně, které vznikaly v odlišných prostředích a jinými jazyky, tak, že jim je takový posluchač schopen porozumět, i když prostředí ani jazyk nesdílí. Toho se Herder snaží docílit náležitým komentářem. Vidíme, že Bohlman vskutku následuje Herdera v jeho překladatelském přístupu, a takový byl i záměr ontologické části.

Historický projekt se pak snaží svým výběrem textů ukázat problematiku překladu a transformace písně, která vyjadřuje zvyky určité kultury, její pojetí krásy a vkusu, do jiného jazyka. Mezi Bohlmanem nabídnuté texty zde patří zejména *Briefwechsel über Ossian und die Lieder alter Völker* (1773), *Homer und Ossian* (1794). Kapitola je zakončena překladem listu z Herderových *Theologische Schriften*. Ten je do kapitoly zařazen, protože má ilustrovat Herderovu teologickou pozici jakožto luteránského duchovního.

Poslední část nese název „projekt národní“. Zde Bohlman zařazuje překlady textů *Wirkung der Dichtkunst auf die Sitten neuerer Zeiten* (1777), *Der Cid* (1805) a Herderovo velmi pozdní *Von Musik* (1800). Autor se tu obrací k Herderovu pojetí poezie, aby ukázal, že se Herder díky svým úvahám o lidových písních dostal do krize pojmů. Podle Bohlmana

má problém vysvětlit spojení mezi kulturou a vlivem, který na ni poezie má. Herder proto zavádí pojmy *Wirkung a Sitten*. Jeho *El Cid*, epos o španělském národním hrdinovi, kastilském rytíři, který v 11. století dobyl a ovládl Valencii, je Herderovým pokusem o překlenutí propasti mezi minulostí a budoucností pomocí heroismu a nacionalismu. Poslední kapitolou závěrečné části je pak Herderova esej z rozsáhlejší knihy *Kalligone* (1800), což je asi jediné pojednání, kde se Herder věnuje přímo hudbě. Celá Bohlmanova antologie jaksi trvale směřuje k tomuto textu. Jak přiznává sám Bohlman ve svém komentáři, *Kalligone* a pak hlavně právě *Von Musik* je Herderovou reakcí a kritikou na Kantovu *Kritiku soudnosti*. Bohlman tento spis navíc ještě chápe jako dlouho očekávané shrnutí Herderova pojetí hudby a lidskosti, ve kterém nejsou lidové písně a umění odděleny.

Bohlmanova antologie se tedy zaměřuje na dvě primární témata, Herderův překladatelský přístup a jeho koncepci hudby. Texty jsou řazeny v pořadí, které vykazuje nutnou návaznost, a poskytují nám novou perspektivu, ze které můžeme chápat Herderovo smýšlení od roku 1771 až po jeho smrt. Kniha také obsahuje dodatek s překlady 24 lidových písní z Herderových sbírek lidové hudby a stává se tak hodnotným materiálem pro další práci.

Adam Vostárek
adamvost@email.cz